

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.— VIDEV, 1. - 15. NOVEMBRA 1954. Leto V. — Štev. 98
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine Naročnina: letna 500.— lir, 6 mesečna 300.— lir.

Podprite svoj list

Pred kratkim je naš »Matajur« začel svoje peto leto obstoja. Štiri leta se zdi na prvi pogled, da je kratka doba in to bo tudi držalo, če ju primerjamo z drugimi časopisi in revijami, ki imajo mnogo daljše življenje. Toda če upoštevamo nagel tok v katerem se vrstijo v zadnjih desetletjih dogodki za dogodki, moramo priznati, da je doba štirih let dovolj velika, da neizbrisno zabeleži naše spomine, da zaznamuje najvažnejše dogodke v našem toku dni in dogajanju, da postavi v svetlo luč dosežene uspehe in neuspehe.

To pomeni, da lahko na pragu petega leta napravimo majhen obračun, ki se bo zdel nam in našim zvestim čitateljem včasih morda več kot skromen, včasih pa še kar dovolj ugoden.

Kdor je pazljivo in s simpatijo sledil našemu delu, upamo da ne bo mogel zanikati, preko nezogibnih tehničnih pomanjklivosti, ki so tesno povezane z revščino naših materialnih sredstev — kar tudi sami rade volje priznamo — ne bo mogel zanikati torej, da se je nekaj le storilo in da je bil dosežen kakšen važnejši cilj vsaj kar se našega ljudstva tiče, ter da je koncem koncev naš obračun odločno aktiven.

Če se hočemo o tem prepričati, je dovolj pogledati kakšen je bil namen, ki smo si ga postavili ob začetku. Ohraniti živo ljubezen do materskega jezika, dati poudarka našim ljudskim izročilom, ki prav v našem živem jeziku najdemo svoj najbolj prikladen in najbolj naraven izraz, prikazati da si je naše ljudstvo delalo čast po svojem značaju, dostojanstvu, delavnosti in umu. To so temeljne in najgloblje osnove našega dela.

Vse ostalo, to je koristne vesti iz vsakdanjega življenja, vesti za gospodinjje, za naše delavce in tudi informacije o najvažnejših dogodkih ter komentarji, ki nam jih narekuje zdrava ljudska pamet in naša zavest, so nekako dopolnilo temu, kar smo zgoraj poudarili, so nekak razvoj ali koristno dozorevanje za umestne ugotovitve in primerjave.

Se razume, da je kakor pri drugih stvarih tako tudi tukaj, odvisen uspeh od količine dobre volje... in od finančnih sredstev.

Dobra volja je odlična izhodiščna točka, vendar pa ostane samo izhodišče, če ne dobimo v prikladen trenutku primerljivih sredstev za nadaljevanje dela. Dejstvo je, da se prej ali slej faktor »stroškov« pojavi kot dominanten in pri tem

ne morejo nič pomagati osebne samoodpovedi, ali vsaj ne morejo biti dovolj močne, da bi ta faktor premagale.

Zato je potrebno, da se združimo v tesni solidarnosti okrog tega našega učinkovitega sredstva za obrambo in razširjenje naše kulture, ter naših tradicij med naše ljudstvo, ki je deležno tako malo ali čisto nič razumevanja pri svojih upravičenih težnjah.

Solidarnost, to je prava beseda: nobena važna pobuda ne more prinesiti velike koristi, če manjka solidarnost prijateljev in tistih v katerih korist gre ta pobuda. Treba je združiti vse sile, da bi napravili še več in bolje, da bi napredovali v splošnem svetovnem napredku. Treba je čitati naše glasilo in ga širiti med rojaki; treba je razširiti njegovo finančno osnovo z novimi naročniki, sodelovati z uredništvom s pošiljanjem dopisov; treba je končno zbirati tudi prispevke za list, ker je znana stvar, da so stroški za posamezno številko vedno višji, kot pa je njegova cena.

Vsakdo, ki se zaveda važnosti tega glasila naj napravi svojo dolžnost da naš glas ne bo zamrl.

Strahovita nevihta v Salerno

Strahovita nesreča je zadela mesto Salerno in okolico v južni Italiji. V noči med 25. in 26. oktobra se je utrgal oblak med silno nevihto. Ker so hiše zidane na pobočjih, je voda izpodkopala njihove temelje in mnoge porušila. Pod ruševinami in v blatu je našlo smrt okoli 350 ljudi. Gmotna škoda znaša okoli 20 milijard lir. Vlada je uvedla poseben davek (5%) v obliki doklade na dosedanje davke, da bi pomagala nesrečnejšem.

Demokratska volilna zmaga v ZDA

Na volitvah, ki so se vršile 2. novembra v ZDA so ameriški volilci zadali hud udarec Eisenhowerju in njegovi stranki. To pot si je demokratska stranka zagotovila večino v predstavniki zbornici in v senatu.

Pogodba Fiat-„Crvena zvezda“

Med tovarno FIAT in tovarno »Crvena zastava« pri Beogradu je bil podpisan sporazum za izdelovanje avtomobilov »1400«, tovornih avtomobilov in traktorjev v Jugoslaviji. Proučujejo se še drugi podobni sporazumi z italijanskimi industrijskimi podjetji in se upa, da bodo ugodno sklenjeni.

ZAGOTOVILA MINISTRskega PREDSEDNIKA SCELBE

Londonski sporazum naj bi bil izhodišče plodnega sodelovanja obeh sosednih držav

Ob proslavi italijanskega nacionalnega praznika je ministrski predsednik Mario Scelba na zborovanju v Trstu zagotovil Slovencem, da bo italijanska vlada ne samo izpolnjevala obveznosti iz londonskega sporazuma, ampak se tudi trudila pokopati preteklost

Scelba je med drugim dejal:

»Italijanska vlada ve, da sporazum z dne 5. oktobra ne zadovoljuje niti pravice niti zakonitih pričakovanj italijanskega naroda. Pretrdo smo plačali posledice vojne! In zadnje, a ne manj hude žrtve, ki smo jih sprejeli z »Memorandumom o sporazumu«, so dokaz smisla za odgovornost in zavzetosti za stvar miru.

Podpisali smo sporazum in storili nasilje svojemu čustvu, ker nismo mogli več še dalje pustiti Trsta in njegovega ozemlja pod tujo vojaško zasedbo: Trst in Italija ne bi mogla več ničesar pridobiti od nadaljnjega trajanja tako nenormalnega stanja.

Podpisali smo sporazum, ker smo iskreno prepričani, da v sedanjih okoliščinah sporazumno ni bilo mogoče doseči več.

Podpisali smo sporazum v upanju, o katerem si želimo, da bi postalo stvarnost, da bomo s tem olajšali usodo naših bratov, ki so ostali pod jugoslovansko vojaško zasedbo že od konca zadnje vojne in zaradi nje.

Istrski bratje so nam bili vedno pred očmi, rekel bi, da so bili protagonisti londonskih pogajanj. Njim, ki so danes bolj kakor kdaj živi v našem srcu, velja naš prisrčen pozdrav in bratska vzajemnost vsega italijanskega naroda.

Nato je ministrski predsednik nadaljeval:

»Demokratska Italija, ki se je dvignila iz vojnih razvalin, je v svoji ustavi potrdila najvišje svoboščine in zagotavlja vsem tistim, ki živijo pod oblastjo njenege zakona, spoštovanje nedotakljivih in svetih načel avtonomije ter dostojanstva osebe in človečanstva ter pravičnosti med ljudmi.

Suvereni parlament, svobodni tisk in tisti idealni razlogi, ki so osnova demokratske oblasti, so najtrdnjši čuvarji ustavnih pravic za vse, večine in manjšine, posameznike in skupnosti. Prav iz tega razloga se italijanska vlada med londonskimi pogajanjmi ni pomišljala zahtevati, da naj bi zagotovili v prid narodnih

»SICILIJ, SARDINIJ, FURLANIJ-ULIJSKI KRAJINI, TREN-TINU - GORNJEM POADIZJU, DOLINI AOSTA, SE PRIZNAV-AJO POSEBNE OBLIKE IN POGOJI AVTONOMIJE S POSEBNIMI STATUTI, KI SO SPREJETI Z USTAVNIMI ZAKONI.«

Člen 116 italijanske ustave.

»ALLA SICILIA, ALLA SARDEGNA, AL FRIULI - VENEZIA GIULIA, AL TRENTINO - ALTO ADIGE, ALLA VALLE D'AOSTA - SONO ATTRIBUITE FORME E CONDIZIONI PARTICOLARI DI AUTONOMIA SECONDO STATUTI SPECIALI ADOTTATI CON LEGGI COSTITUZIONALI.«

Articolo 116 della Costituzione italiana.

Kako je z deželno avtonomijo?

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Ze v svojem prejšnjem članku smo izrazili mnenje, da je toliko problemov, ki so povezani z institucijo deželne avtonomije s posebnim statutom, da so naloge, ki so bile poverjene pokrajinski komisiji za proučevanje pri pokrajinskem svetu v Vidmu, očitno popolnoma nezadostne tako s političnega, kakor z reprezentativnega vidika. Dejansko smo že ugotovili, da je treba posvečati prvenstveno vso pažnjo političnemu značaju problema, poleg tega pa sestav omenjene pokrajinske komisije ne odraža novega dejanskega stanja, ki je nastalo po nedavnem sporazumu med Italijo in Jugoslavijo, po katerem je bil vključen Trst in cونا A v sklop italijanske republike. Z drugimi besedami, podčrtali smo prednost političnih problemov in potrebo spremembe v sestavu omenjene komisije v skladu s postavkami fizične, ekonomske, politične in etnične geografije.

Avtonomističen režim služi in mora služiti svobodi in mora biti demokratska institucija, ki posreduje med centralnimi oblastmi in krajevnimi potrebami in zahtevami. Tako so ga razumeli v vseh

dobah, ker ima samo na ta način pristno zgodovinsko vrednost, ter bi bil izven nje samo neko novo birokratično ogrdje, nadležno in drago in bi bil koncem koncev tudi nepotrebna ovira pri delovanju državljanov.

Nihče si ne želi, da bi se poleg privilegijev neke osrednje birokratične kaste in poleg ne vedno jasnih interesov, ki se z njo družijo, ustanovili še novi privilegiji neke deželne birokratske kaste, katera bi se posluževala deželnih interesov kot nekega prikladnega stolčka za svoje lastne interese. To je potrebno ugotoviti, ker nas izkušnja, ki je velika učiteljica življenja, opozarja tudi na to vse prej kot hipotetično nevarnost.

Toda če hočemo, da naj postane ustanova Avtonomne dežele Furlanija-Juljska Krajina neka demokratska pridobitev in naj taka tudi ostane, ne pa da bi postala prerogativa nekega ozkega kroga tako imenovanih izvedencev, je treba »začeti« dobro, treba je torej začeti z demokratskim duhom in metodami ne pa z birokracijo in avtoritarnostjo.

Tu ne gre samo za vzroke »demokratskega oportunizma«, kot se je izrazil A. Malsani v številki od 26. oktobra t. l. na videmski strani beneškega »Gazzettina«, ampak nikakor ni mogoče čakati na »pomirjačo« zagotovila« iz Rima, in tudi slavospevi krajevnim predstavnikom tiste stranke, ki je sedaj na vladi, ne bodo mnogo koristili. Kar je potrebno je to, da se obravnava problem pri belem dnevu v njegovi realni in objektivni postavki, da se obravnava vse možne rešitve in da se k temu proučevanju pokliče ne samo takolimenovane tehnike, ampak tudi in predvsem politike, to je kvalificirane zastopnike vsega prebivalstva, da izrazi svoje opombe. Poseben statut mora biti izraz vseh tendenc in vseh aktivnih sil prav tako kakor se je to zgodilo pri sestavi republiške ustave.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Za razširitev trgovinske izmenjave med Furlanijo in Slovenijo

Nekateri goriški predstavniki trgovinske zbornice (Camera di Commercio) so bili pred dnevi na sestanku z jugoslovanskimi trgovinskimi predstavniki na sedežu »Primorje eksport« v Rožni dolini.

Pravi namen sestanka je bilo doseči povečanje kontingenta od dosedanjih 600 milijonov na eno milijardo lir letno. Goriški trgovski krogi so zelo zainteresirani na razširitvi lokalnega obsejnega prometa. Tako je bil lani med trgovinskimi predstavniki obeh držav sklenjen dogovor o povečanju izmenjave blaga, vendar zaradi jesenskih dogodkov sporazuma niso podpisali in povečanje trgovanja je ostalo samo na papirju. Goriški trgovinski predstavniki so popolnoma sprejeli seznam blaga, ki so ga predložili slovenski trgovski krogi; tako sta sedaj na seznamu tudi jugoslovanski cement in opeka.

Omenjeni sestanek je pripravilnega značaja. Domneva se, da mu bodo sledili še drugi in da bo v bližnji bodočnosti skoraj gotovo prišlo do nekega uradnega sestanka odločujočih predstavnikov obeh držav, ki imajo zadnjo besedo pri sklepanju krajevnih trgovskih sporazumov. Intenzivnost stikov spada v okvir odnosov, ki so nastali po rešitvi tržaškega vprašanja. Pri tem sta zainteresirani obe strani kajti na jugoslovanski strani, še bolj pa na goriškem, se je pokazal ves nesmisel svoječasnega razkosanja gospodarske enotnosti teh krajev.

Novi odnosi med Italijo in Jugoslavijo bodo nedvomno privedli do še tesnejšega gospodarskega sodelovanja med obema državama tudi na drugih področjih.

Poslanik d'Archirafi o sodelovanju med Italijo in Jugoslavijo

Italijanski poslanik v Beogradu Vanni d'Archirafi je pisal v novemberski številki glasila Zveze jugoslovanskih novinarjev »Mednarodna politika«, da se bodo odnosi med Jugoslavijo in Italijo po podpisu sporazuma o Trstu, ki odkriva dobre upe za njihov razvoj, razvijali v dveh smereh: v smeri izvedbe sporazuma in v smeri prijateljskega sodelovanja na širokem področju političnih, gospodarskih in kulturnih interesov.

»Italija,« pravi d'Archirafi, bo zvesto izpolnjevala določbe sporazuma v korist Slovencev.

Italijanski poslanik je nadalje dejal, da obstajajo ugodni pogoji za razvoj gospodarskih in kulturnih odnosov, in ne izključuje možnosti, da bi tudi na političnem področju prišlo o do stičnih točk v okviru zahodnega sodelovanja, ki je za Italijo prvi pogoj vsakega sodelovanja.

Jugoslavija, Italija, Grčija in Turčija bodo v okviru gospodarske komisije OZN za Evropo izdelale do konca leta skupni načrt za sodelovanje na industrijskem, trgovinskem, kmetijskem in prometnem področju.

Sporazum o Trstu je odkril novo upanje za intenzivno gospodarsko sodelovanje med Jugoslavijo in Italijo. Komplementarnost gospodarstev obeh držav nudi realne možnosti za tesno gospodarsko sodelovanje, ki se doslej zaradi političnih in administrativnih ovir z italijanske strani ni moglo razvijati na široki osnovi. S sporazumom o trgovinskem in gospodarskem sodelovanju, ki je bil sklenjen leta 1947 in podaljšan do konca letošnjega leta, je bila postavljena prava osnova za medsebojno gospodarsko sodelovanje.

Italijanska civilna uprava na Tržaškem

Generalni vladni komisar prefekt Palamara je prevzel oblast od generala De Renzija v petek dne 29. oktobra. Ob tej priložnosti je naslovil na prebivalstvo proglas, v katerem obljublja, da bo delal v korist in blaginjo vsega prebivalstva ozemlja, ki so prešla na italijansko upravo. Izrekel je najlepše želje za delovno in plodovito bodočnost, v lojalnem in koristnem sodelovanju vseh, ob enakosti pravic in dolžnosti, v medsebojnem razumevanju in v skupnem namenu.

GRMEK

SUDAT SE JE UTOPIU
U KODERJANI

En sudat od tistih, ki delajo često iz Hlodiča na Trušnje, 22 letni Fornesu Antonio, doma iz Pozzomaggiore (Sassari) se je 23. oktobra utopiu u reki Koderjani pri Hlodiču. Mladi sudat je zmanjku iz akampamenta že opudani, a kar zvečer se ni varno med svoje tovariše, so ga sudatje začel gledat pousod. Ušafal so ga šele drugo jutro utopljenega u vodi. Misli se, de mu je paršo slabo an de je padu u vodo. Na kraj nesreče je paršu pretor iz Čedada dr. Zuccarello an komandant od karabinerju iz Hlodiča. Na truplo so nardili autopsijo. Ugotovili so, de je smart parša zavoj utopitve. Pejal so ga u njegovo rojstno vas.

PADLA JE POD ZID

Pretekli tjezan se je hudo ponesrečila par djele Jurman Marija, udova Florjančič, po domače Kopjova, stara 51 let. Žena je trgala grozduje an je padla pod zid na katjerem je stala. Par padcu se je močno udarila u glavo. Poklical so mjeđih iz Škrutovega, ki je ukuazu, de muorajo ženo hitro pejat u čedadski špi-tau.

POROKA

U sobotu 23. oktobra sta si objubila pred oltarjem večno zvestobo Lucija Kjabaj iz Vodopivca, stara 28 let an Gvido Tomazetič, star 30 let, doma iz Kozice. Novoporočencema želimo dosti sreče an vese-lja u skupnem živenu.

REZIJA

IZ OBČINSKE SEJE

Dne 20. oktobra se je vršila občinska seja na kateri so obravnavali več važnih vprašanj. Med drugim je bilo sklenjeno, da bodo v prihodnjem letu zgradili novo šolsko poslopje v Osojanih in Ravenci in da bodo napeljali električno luč v Liščeca. Zgradili bodo šolo tudi v Stolbici in napravili odtočne kanale v Osojanih takoj ko bodo prejeli državne prispevke za kate-re so že zaprosili. Zaprošili so za državno pomoč tudi za gradnjo novega otroškega vrta v Sv. Juriju in Stolbici.

Nadalje je občinski svet sklenil dati domači folklorni skupini 15.000 lir. Razpravljalo se je tudi o parceli, ki jo

Govor ministrskega
predsednika Scelbe

(Nadaljevanje s 1. strani)

Zato hočemo pospeševati sleherno koristno izmenjavo med obema državama in podnet bo dala nagla rešitev vprašanj, ki so še nerešena zaradi preteklih trenj med obema državama.

Dne 14. oktobra, devet dni po podpisu londonskih sporazumov, je ministrski svet sprejel nekatere važne ukrepe, ki jih je pred tem proučil s pomočjo predstavnikov mestnega življenja. Ti ukrepi naj bi preprečili, da bi povrnitev k domovini spremenila obstoječe gospodarske in socialne razmere in ustvarili pogoje za hitrejšo obnovo tukajšnjega gospodarstva.

Italijanski narod, ki je v nekaj urah v navdušenem zaletu podpisal posojilo »Trsta«, je s tem dokazal globok čut za solidarnost.

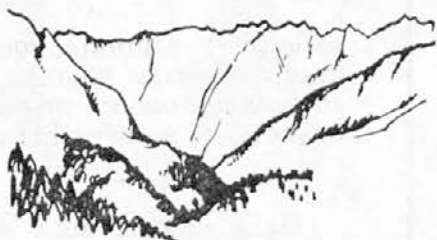
Vsi hočemo, da bo Trst osrednja prednja straža italijanskega gospodarstva in primeri iz zgodovine mesta so nam porok, da se bo to uresničilo. Osebnim in socialnim energijam, duhu podjetnosti in poguma meščanov gre zahvala, da je lahko Trst, brez vsakih naravnih virov postal eno največjih trgovskih, finančnih in pomorskih središč. Vendar se tudi tu ne smemo muditi ob pogledih na preteklost, kajti evropske politične in socialne razmere so se temeljito spremenile in v gospodarskem tekmovanju se ne zmaguje s spomini na preteklost, ampak s tem, da se nudijo boljše usluge in cenejši trg.

Vlada nima druge želje kot da v okviru državnih potreb olajša in podpira delo Tržačanov za obnovo. Sodelovanje predstavništva javnih ustanov in gospodarskih slojev bo v dragoceno pomoč pri odločitvah vladnih oblasti, katerim smo dali vsa najširša pooblastila, da lahko same odločajo o vprašanjih, ki zadevajo vse ozemlje.

Nato je Mario Scelba ob koncu svojega govora dodal:

»Tržačani in vsi Italijani! Spomin na dogodke, ki smo jim bili priče, in na žrtve nas s tragičnostjo prestane izkušnje učiti, da se veličina narodov ne gradi trajno na nasilju.

Sovražstvo, duh nasilja nezogibno rodita grozote in uničenje za narode.«

bo odstopila občina za gradnjo nove strokovne šole. Enoglasno so sklenili, da se odstopi župniji za gradnjo te šole kos sveta v kraju Lipovac. Za gradnjo te strokovne šole je bilo v preteklosti že odobrenih 3 milijone lir in zato se bodo dela v kratkem pričela.

Končno je občinski svet sklenil podariti župniji mežnarjevo hišo, ki je last občine, a je od nje imela užitek cerkev že od davnih časov.

TIPANA

O pomoči gorskim krajam

Ljeta 1952 e parlament odobriu znani lec o pomoči gorskim krajam. Med gorske kraje, ki naj bi mjele pomuč o spada še naš kumun. A na žalost pomoči fin donas je njesmo mjele. Keha to je kolpa? To se kapi, ki najvenčo kolpo na nosi burokracija, ki na je tu Taliji, zak' za mjeti kulke od štada to koventá narditi itikaj čart, ki naš človek o nje kapan al to more beti, ki o njema s čes za je stor-ti narditi. Itako to pride, ki še če ve ma-mo lec, ki o nam daja pomuč o, z njem ve se ne moremo ještes pomati.

Zatuó to bi tjelo beti ljepo, ki o naš kumun pensé za tele reči, saj nazadnje o neč ne zgubi, zak' če no boju judje od našega kumuna zbuojšali njih kondicijo-ni, no če morjeti ljeuše plačati tase, ki so jim naložene. Tu kumunu no bi muor-li imenovati 'dnehá tehnika, ki o djelej koj te reči an ki o pridi na roko usjem kar to hré za pomati judem, ki no uprašajo pomuč o. Lec o pomoči gorskim kra-jam o nam daje dosti privilegijeju za zbuojšati našo ekonomijo. A to se kapi, ki to má narditi souse pratike, ki o ta zahteva. Majedna rječ na ne pride zgoré dou, souse to zahteva več ali manj šta-kanja po oficiah. Importanto to je, ki ve začnimo, zak' z drugimi kraji so že začeli an so otenili ne malo pomuč o. Go-verno e dodeliu ljetos 10 milijarde lir gorskim krajam an od te usote denarja na žalost tu naš kumun o nje paršou nančej dan frank.

KADA' ČEMO' ZAČETI NOVO
MLEKARNO?

Par starem smo tu Prosnide simpri šli dakordo use družine. Kar je šlo za narditi kako djelo u vasi to nje bo bizunjo dosti štoraj, te baštalo, ki ospuot o povje-dej tu cjerkvi kje naj se zberejo naši može an zakúo no majó se zbrati, ki so usi šli an nardili po poti njih reči. A sadá je use drugač. Preden se zberejo je trjeba narditi tarkaj koraku, de človek se naveliča. An še takrat, ki se zberejo ve vidimo skuazi naše može razdeljene u male skupine, ki se ena drugi nasprotu-jejo brez potrebe. An glih zavoj tega se zaulačuje ljeta an ljeta uprašanje grad-

IZ NAŠIH
VASI

TAVORJANA

Tamorska cjesta

Že nad osem ljet nam objubjajo, de nam boju zgradili cjesto iz Mažerol do naše vasi, a do donás je use ostalo le par objubah an ljudje iz Tamore se muorajo še naprej služiti s staro uožni-co. Zadnji tjezan so se šli domačini inte-resirat na oficih od »Genio Civile« u Vi-dem. Odguoril so jim, de je biu prožet

nje naše mlekarne. Je pet ljet, de se go-vorí, de bi bla potrebna, a še njesmo kopac imenovat niti komišjon, de bi za-čela z djelom.

Zatuó ne smijemo več čakati. Tisti, ki se več ali manj intendajo o tjem naj se ložijo a kapo inicjativi an naj začnejo. Po drugih vasesh so že nardili njih mle-karno an pomuč o od governa dobili. Naučimo se tud mi od njih.

BRDO

TER AN NJIVICA POD VODO?

Tej, ki smo čuli praviti, »Società Elet-trica S.A.D.E.« na má intencijon narditi tu naši dolini no veliko električno cen-tralo. Inženirji, ki so paršli mjerit so po-

PEO ZEF — IZ VISKORŠE to je najbu te stari mož od tipajškega kumuna. Pred kratkim e »kumpli« 92 ljet an o šnje sam djela njega zemjo, on sam kuha tana čedenacu.

vjedali, ki no če zaprjeti uodo Ter na pou poti od Njivice do Čezirjah, ejtu, ki na začne pot, ki na peje u Zavrh. Uoda na bi tjela potem poplavati dvje vasi: Ter nu Njivico an to bi tjelo nastati no veliko jezero nih 4 kilometre dougo. To djelo to če durati najmanj deset ljet an to če beti par njim okupanih najmanj 1500 djelaueu.

DREKA

Belgija - grob naših narbujsih mož

Zlo veliko bi bluó število, če bi zledal' kaj naših mož je zgubio živjenje po svje-tu, kar so tam gledali kosček kruha za-se an za svojo družino. Ne bomo povje-dal' kaj jih je umrlo u Belgiji, Franciji an drugih državah, ker bi se ob pogledu na tisto številko uderla marsikajšni ma-teri vroča souzá, ker ima tud oná u tistih daželah svojega moža ali sina. Žalostno je, a resnično. Dostim beneškim Slove-njam, ki jih je pogoltnila juška zemja se je pardružo dne 4. novembra tud Ku-ki Vincenc iz Trušnjega, star komaj 33 ljet. Kukil Vincenc je šu u Belgijo pred sedmimi ljeti an je djelu u fabriki. De-štin je téu, da se 4. novembra ni varnu damú — ubilo ga je. Ni mu bilo dano, de bi imú sodišťacijon živjeti s svojo mlado ženo, de bi si ustvariu družino, katjero je takuó srečno želieu imjeti. Poročiu se je komaj pred 4. mjesec, za njim žaljuje obupana komaj 22 ljetna stara žena. Vin-cenc, naj ti bo lahka zemja na juškem!

PODBONESEC
MUOST ČEZ NEDIŽO

Po tisti veliki povodnji, ki je bla mjes-ca septembra u naši dolini, so ostale va-si Ščigla, Laze, Zapotok, Podvršek an drugi manjši zaselki odtargane od Pod-

za tisto cjesto od tega oficila aproviran an podpisan že na 26. junija tega ljeta an poslan na oficih djela u Videm. Ljudje iz Tamora so se obarnil še na ta oficih. Tam so jim pa odguoril, de prožet nje biu še od komisije aproviran an de nje biu še poslan u Rim.

Mi ne vjemo zaki čakajo tarkaj časa, de bi aprovirali en prožet. Preveč, pre-več birokracije je po videmskih oficiah. Impjegati, ki delajo tam, se vozijo po asfaltiranih cjestah, zatuó mislijo, de usi ljudje u Italiji imajo tisto srečo. Če bi se muorali vozit po tajšnih uožni-cah kot mi, bi ne čakal tarkaj časa, de bi aprovirali en prožet.

OTVORITEV NOVE MLEKARNE

Dne 10. oktobra je biu u Mažerolah ve-lik huód, ker so ta dan odperli novo mle-karno. Zgradba je zlo velika an moder-no nareta, takuó de bo moglá služiti dostim rečem. Poleg mlekarne, kjer boju predjelaval mljeko u dobar sir an maslo, je še več drugih prastorou. Takuó bo no-tar ambulatorij, mlekarjeu duom, kino an marangonova delaunica.

Gradnja mlekarne an tistih drugih prastorou je za Mažerole velikega pomje-na. Ljudje so zadovoljni, ker vidijo u tej reči velik progrés.

Kako je z deželno avtonomijo?

(Nadaljevanje s 1. strani)

Tu ne gre za kakršno koli upravno ureditev, ki bi lahko bila delo navadne uprave, ampak gre za neko ureditev, ki ima odraz v ustavni in temeljni osnovi države. Gre za temeljni akt, na katerem sloni vse javno življenje enega dela ozemlja italijanske republike.

Ni dovolj reči, da čl. 116 naše ustave predvideva ustanovitev dežele Furlanija-Juljska Krajine; to ne predstavlja drugega kot nek ukaz in ustavno garancijo za vzpostavitev omenjene deželne av-tonomije, ne določa pa izrecno vsebino bo-dočega statuta, kateri bo lahko — če prav bo upošteval osnove, ki so zapo-da-nene v ustavi — zavzel različne oblike, ki bodo lahko dobre ali pa tudi slabe. Če se torej ustroj statuta in deželne av-tonomije, ki jo ta ustroj predvideva, ne more oddaljiti od neke določene osnovne linije v novem ustavnem italijanskem pravu, pa je lahko vsebina takšna, kakršno bo lahko konkretizirala volja za-in-terisiranlih in jo znala uveljaviti v parla-mentu. Iz navedenega je razvidno kako velik in obsežen je problem, ki so ga do-godki zadnjih dni postavili na pozornico.

Dovolj je teh nekaj kratkih opomb, da lahko razumemo, če smo čitali članke od D'Arconco in od Cantonija, ki so bili pred kratkim objavljeni na videmski strani beneškega »Gazzettina«, upravičenost ne-kakšnega začudenja: ti članki so vzbudili zanimanje, ker smo pričakovali, da bomo našli v njih morda konkretna in praktič-na navodila, vzbudili pa so tudi začude-nje, ker je bil problem v njih le površno naveden in samo v svojih nebitvenih pojavih.

V enem naših prihodnjih člankov bo-

SV. PETER SLOVENOV
UPRAŠANJE ŽIVINOREJE PRED
TRGOVINSKO ZBORNICO

Odbor trgovinske zbornice (Giunta del-la Camera del Commercio) je na svoji zadnji seji sklenu, de bo izvedu prožet, potom katjerega se bo muoralo izbuojšat uprašanje živinoreje u Furlaniji in še prou posebno u Nediški dolini. Statisti-ke so pokazale, de živina u Nediški do-lini usak dan buj pada an tuó zavoj te-ga, ker ljudje no marajo več redit krau. Trgovinska zbornica je zavoj tega skleni-la, de bo razdelila več stuó krau, katjere boju potie kmetje odplačal na rate u pe-tih ljetih.

Tista iniciativa je zlo dobra, a par tjem bi se muoralo nekaj pripuomrit. Trjeba je biti zlo previdni par izbjeranju rase krau. Na primer švicarska ali ho-landska rasa ni primjerna za naše kraje, ker izkušnje so pokazale, de te vrste krau par nas ne grejo dobro. Morebit, de je te-mu kriva klima ali fuotar, a tega še ni mogu nobedan konstatirat. Trgovinska zbornica bi muorala zatuó podeliti krave iz bližnjih krajeu, na primer iz Kobari-škega ali Tolminkesega ali pa iz Koroške-ga, ker se krave iz tih krajeu narbuojš jarvadijo naši klimi an fuotru.

Prou bi bilo, de bi se občine interes-i-rale zavoj tega, saj je živina par nas zlo važno uprašanje an lahko rečemo, de je narbuojši vjer iz katjerega naši ljudje ušafajo možnosti za živjet.

NESREČA NE POČIVA

U tjelem času hodijo naši ljudje, po-sebno stari an otroci, pobjerat zadnji ko-stanj. Takuó je šla z velikim vesejém u gozd tud 60 ljetna Marija Klinjon, a tle-jo je zadjela nesreča an je muorala na mjesto damú jeti u špi-tau. Kar je gleda-la na drevo, če je še kašjen kostanj, jl je padu glih u oko kostanj u hrič an jo močno raniu. Njeno oko je zavoj rane, ki so je pozročile ostre kostanjeve igle u nagobarnosti an se bo muorala zdraviti dougo časa.

DIVJEGA PRASICA SO UBIL

Že večkrat smo pisali u našem žornalu, de ljudje kumraro zavoj divjih prašičeu, ki delajo veliko škodo na puojih. Povje-dal smo tud, de so jagri ustrelil ljetos dva divja prašiča an de so ljudje mislii, de boju imjel mjer pred njimi. Prišla je jesen an divji prašiči so se spet parka-zal. Jagri iz Špetra so nardil zadnjo okto-berjevo nedejo dobro hajko nanje. Dor-boló Ginu se je posrečilo, de je ubiu za-rjes velikega na Stari gori. Ljudje pravi-jo, de muora bit še več teh škodiliceu u Nediški dolini, posebno u občini Sv. Le-nart, ker so tam nardil največ škode. Sadá rjes nje več dosti pardjelku na nji-vah, ostal je le sierak an rjepa, a ti po-žeruhi rijejo tud po praznih njivah an lomijo kar jim pride pod rilec

Vojmir Tedoldi

